

ՇԱՄԻՐԱՄ ՍԵՒԱԿԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄԸ

Յուլիս 10ին Շամիրամ Սեւակ դարձաւ 100 տարեկան: Կիրակի Յուլիս 13ին նշուեցաւ անոր դարադարձը: Գեղարձէմ, առոյգ, լեզուանի, ծնողներուն յիշատակով վառ անձնաւարութիւն մը: Թէեւ տեսողութիւնը կը դաւաճանէ իրեն, նոյնպէս ալ շնչաուսթիւնը, սակայն, ջերմութեամբ կը յիշէ մօր խօսքերը՝ թէ ինչպէ՞ս Ռուբէն Սեւակի ծնողները գծկամութեամբ ընդունած են Ռուբէն Սեւակի գերմանացի կեանքի ընկերուհի՝ Լամմիի (Հելէն) Արէլի ընտրութիւնը. ինչո՞ւ՝ Ալիսլըրի մէջ գեղեցկուհիներ կը պահուէին (Ռուբէն Սեւակի ծննդավայրը): Անոյր նոյն գծկամութեամ կը հանգիսի Լամմիի ծնողներուն պայտպայտին: Թոյ՞մ՝ իրենց գերման բանվանոց սպիկը՝ արեւելքցի Հայտ պիտի սիրահարէր: Ի՞նչ կը նշանակին այս խօսքերը՝ սէր եւ մահ: Ի. Սեւակ երգեց սէրը եւ նախազգաց մահը: Շամիրամ սրտուզն է սիրոյ եւ մահուան դէմ պայքարին, կենդանի յիշատակ:

Յովհաննէս Չիլինկիրեան, Թ. Սեւակի հարարորդին, որ պլխաւոր ներկաներէն էր Շամիրամի տարեդարձին հանդիսութեան, անդրադառնալով Շամիրամի կեանքին, յիշեցուց որ մայրը ծաննի մերժեց իր դաւաններուն գերմաներէն ուրփոյնը, որովհետեւ ան Գերմանները մեղսակից կը համարէր Հայոց Ցեղապանութեան: Միս կոպմ, ոսկոյն, Շամիրամ չէ կրցած նաեւ հացերէն սպովի, որովհետեւ մօր գիմունը 1915ին Աեւոթա Անդրանիկին, սպարդիւն մնացած է ան յիշեցուց նաեւ, որ Լամմի Արէլ, բուզմիցս դիմած է գերմանական կառավարութեան, Պոլսոյ գեապանութեան, իր

տարադրեալ ամուսինը ազատելով եւ Պոլիս վերադարձնելու համար Սեւակն, սպարդիւն մնացած են անոր բոլոր միջամտութիւնները:

Պէտք է յիշել, որ Զ. Չիլինկիրեան բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ ունի Ռուբէն Սեւակի կեանքին ու գործին նուիրուած, պատմագիտական եւ քաղաքագիտական ուսումնասիրութիւններ՝ թրքական ժրտագիտութեան մասին: Ան հիմնած է նաեւ Թ. Սեւակի տուն-թանգարանը Գանձը-սիւ-Մէրի մէջ, որ անցեալ նոյեմբերին տեղափոխուեցաւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, ստանալով «Ռուբէն Սեւակի անուան թանգարան» անուանումը:

Յովհ. Չիլինկիրեան եւ Շամիրամ Սեւակ (ճառած), ետեւը աջէն ձախ՝ Յակոբ Աւագեան Յովհ. Չիլինկիրեանի դուստրերը՝ Շամիր Աւագեան եւ Անի Սրմաքէշ:

Տարեկարծի հաւաքին ներկայ էին շուրջ 25 հոգի՝ Տարօն Սպիտակ, Ընթերցեան, Հայաստանի Հանրապետութեան Մարտիրոս փոխհիւպատոսը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Շամիր Աւագեան, Տիկին Անի Սրմաքէշ, Վահէ Հազմասարեան, Նիսի հոգեւոր հովիտ Գրիգոր Արղ. Խաչատրեան, Նիսի ծխական խորհուրդի անդամներ եւ բազմաթիւ հրաւիրեալներ:

Հանդիսութեան ընթացքին, Մանուկ Աբամեան (Սիամանթոյի քրոջ թոռնիկը) ընթերցեց Ռուբէն Սեւակի «Վերջին Հայերը» բանաստեղծութիւնէն հատուածներ: ■

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՅԵՐԸ

«Եարիճա՞ն, հա՞յ, հօ՞յ, հա՞յ, Աստուած չիկայ,
«Եարիճա՞ն, հա՞յ, հե՞յ, Հայութիւն չիկայ,
«Հեռուի եարերուն սըրտիկը խօսի...»

Շըրջանակ կազմած բոլորն ուս ուսի՛,
Հա՞յ, հե՞յ, սիրտ սըրտի կը պարե՞ն, կ'երգե՞ն,
Ծերունի՛, տըղա՞յ, հա՞յ, հե՞յ, իրենք են,
Պանդո՞ւխտ Հայերը...

Ո՛չ մարդ, ո՛չ բանուոր, հասարակ գըրա՞ստ,
Կը ճօճեն մարմինն, ու մուճակնին հաստ
Կը ծեծէ օտար երկրին հողը տար:
«Ափ մը հայրենի հող ո՞վ պիտի տար,
«Հա՞յ, հօ՞յ, Հայաստա՞ն, քու հողդ է հալա՞լ...»:
Կ'երգեն պարելով, բայց կ'ուզէին լա՛լ
Թըշուա՞ն Հայերը...

Հարս ունինք, մեզի հարսները չիկայ...
Սուգ ունինք, մեզի սըգաւոր չիկայ...
Ո՞ր մեղքին համար, ո՞վ է անիծեր
Հինգ հազար տարուան այս խեղճ ազգը ծեր...
Չո՞րս միլիոնին մէկ ապաստան չիկայ,
«Եարիճա՞ն, հայ կայ՝ Հայութիւն չիկայ...»
Կ'երգեն Հայերը...

/.../

Տեսա՞ր դուն մեռած գիւղերն անխըռով,
Հիւղերը փըլած՝ կարմիր պատերով,
Հողմաղացքներ լո՞ւ թեներով կոտրած,
Ծերուկ դիակներ սարին վրայ կորա՞ծ,
Մատուներնին աւե՛ր, զըրկուած խունկէ...
Ա՛յս, հո՞ն է, հո՞ն, մեր հայրենիքն, հոնկէ՛
Կու գան Հայերը...

/.../

Մի՛ դըպիր անոնց հոգւոյն փըլուցո՞ւն.
Անոնք կ'անցնին լո՞ւ գաղտնիքով լեցո՞ւն,
Անոնք գիտեն քի՛ր պաւմութիւններ մութ,
Անո՞նց որ կորան արեան մէջ տըղմո՞ւտ,
Կախաղաններու քաջե՛ր համօրէն...
— Հազար մահով ծանր՝ Կենդանի-Մա՞հն են
Ապրող Հայերը...

/.../

Ո՛չ, ո՛չ: Արշալոյսն իրենց պիտի գա՛յ...
Ու եթէ՛ չի գայ աւօտն ապագայ՝
Պիտ՛ կոուին: Մինչ ե՞րբ... Մինչեւ յափտեա՞ն:
Ու երբ դեռ երկրի վրայ Ազատութեան
Համար մեռնին ա՞փ մը մարդեր չընչի՞ն,
Անոնք պիտ՛ ըլլան Մարդկութեան վերջի՞ն,
Վերջին Հայերը... ■

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ, (1910 - Հատուածներ)

ՇԱՄԻՐԱՄ ՍԵՒԱԿ 100 ՏԱՐԵԿԱՆ

ԿԵՆԴԱՆԻ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի Յուլիս 13ին, Գոթ տ'Ազիլի Գաներ-սիտ-Մէր քաղաքին մէջ նշուեցաւ ծննդեան 100րդ տարեդարձը նահատակ բանաստեղծ, բժիշկ Ռուբէն Սեւակի դատեր՝ Ծամիրամ Սեւակի: Յատկանշական, խորհրդանշական 100ամեակ: Յեղասպանութեան տարիքը: Ընտանեկան նախաձեռնութեամբ կատարուած այս տարեդարձի հաւաքը կրնար եւ նշուիլ համազարդութիւն կարգով: Պէտք էր նշուէր համազարդութիւն կարգով: Ծամիրամ Սեւակի 100ամեակը պատահական 100ամեակ մը չէ: Եզակի երեսոյթ է որ 1915ի նահատակ բանաստեղծի մը դուստրը 100 տարեկան ըլլայ, Յեղասպանութեան 100ամեակին:

Ժիշդ է, որ իբր տատապանք, իբր ցաւ, ամէն վերապրող նոյն ցաւն ու տատապանքը ապրած է: Վերապրողներու ցաւին միջեւ որեւէ միջակցութիւն չի կրնար ըլլալ: Այսօր վեր կ'առնուի Ծամիրամի 100ամեակը իբր եզակի երեսոյթ՝ վերյիշելու, խորհրդանշելու համար բոլոր վերապրողներուն նախադասքը: Ափ մը վերապրող մնացած է, Ծամիրամը կը հանդիսանայ բոլորին ներկայացուցիչը: Ան իր անձին մէջ կը խտացնէ թէ՛ վերապրողը, թէ՛ Ռուբէն Սեւակի ժառանգութիւնը, թէ՛ Յեղասպանութեան 100ամեակը: Ան վկայն է Յեղասպանութեան: Եղեոցին 100ամեայ պատկերը, խորհրդանշը: Նահատակ բանաստեղծին դուստրը կեանքի, վերապրումի, գոյատեւումի, պայքարի խորհրդանշն է: Թուականներու զուգահիւսութիւնը ցնցիչ ուժ մը կու տայ երեսոյթին:

Արդի քարոզչական արհեստագիտութիւնը կը փնտռէ պատկերը, խորհրդանշը տպատրելու ամբոխը, յիշողութիւնը: Կը փնտռէ խտացեալ խօսքը, պատգամը: 100ամեակի սեմին, Ֆրանսահայ համայնքը, կազմակերպութիւնները դեռ կ'անտեսեն այն ինչ որ բնականօրէն տրուած է, գոյութիւն ունի, հասած պտուղի նման, որ պէտք է ծառէն քաղել՝ Ծամիրամը: Ծառեր կը սպասէին որ այս 100ամեայ տարեդարձը ստանար համազարդութիւն հանդիսատար ընդունելութիւն: Մոնսէրրա Քապայէն Հօտել Intercontinental-ի մէջ հիւրասիրութիւն կ'արժէ, իսկ Ծամիրամ Սեւակ մը անկէ ինչո՞վ պակաս արժէ:

Բարեբախտաբար, Ծամիրամի ընտանիքը, ծննդեան 100ամեակի հանդիսութեան հրաւիրած էր Գոթ տ'Ազիլի շրջանի համայնքի պատասխանատուները՝ ծխական մարմին, CCAF-ի ներկայացուցիչ եւ Մարսիլիոյ հիւպատոսի տեղակալ ու տեղական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ: Բարեբախտա-

բար, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինէն Վեհափառը յղած էր ուղերձ մը, Հայաստանի դեսպանութիւնն ու թեմը՝ նմանապէս: Բայց այս բոլորը մնացին ընտանեկան, պարագայական հաւաքոյթի մը նախաձեռնութեան սահմանին մէջ:

Յեղասպանութեան 100ամեակը քաղաքական դատի հետապնդում է, պատմագիտական ուսումնասիրութիւններու դաշտ, յիշողութեան կեդրոններ ստեղծելու առիթ: Ծամիրամ Սեւակը ապրող յիշողութիւն է, շնչող կոթող: Երիտասարդութեան համար, նոր սերունդներուն համար շփում է, ապրում է, դաստիարակութիւն է: Ծամիրամը կենդանի խօսուն վկան է Յեղասպանութեան, նահատակ գրողներուն, իր հօր՝ մտաւորական, բանաստեղծ, բժիշկ՝ Ռուբէն Սեւակին:

Եթէ այս պահուն չըլլար Ծամիրամը՝ ո՞վ այսօր պիտի յիշէր Ռուբէն Սեւակը, եթէ չըլլար Սեւակը՝ ո՞վ պիտի յիշէր նահատակ գրողները: Պահը կը թելադրէ գնահատել հասարականք մեկնելով անհատականէն, ապրումը՝ զօրացնելու համար յիշողականը, գեղարուեստականը՝ ամրապնդելու համար պատմագիտականը: Իսկ դեռ մենք պէտք է յայտնաբերենք Ռուբէն Սեւակը.

*Ու երբ դեռ երկրի վրայ Ազատութեան
Համար մեռնին ա՛փ մը մարդեր
չընչի՛ն,
Անոնք պիտ' ըլլան Մարդկութեան վերջի՛ն,
Վերջին Հայերը...*
(Վերջին Հայերը - Ռ. Սեւակ)

Ժ.2. ■

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՅԵՐԸ

«Եարիճա՛ն, հա՛յ, հօ՛յ, հա՛յ, Աս
«Եարիճա՛ն, հա՛յ, հե՛յ, Հայութիւն
«Հեռուի ետերուն սրբոյնը խօսի...
Ծրրջանակ կազմած բոլորն ուս ուխ
Հա՛յ, հե՛յ, սիրտ սրբոյն կը պարե՛
Ծերունի՛, տղա՛յ, հա՛յ, հե՛յ, իր
Պանդո՛վատ Հայերը...

Ո՛չ մարդ, ո՛չ բանուոր, հասարակ
Կը ճօճեն մարմինն, ու մուճակնին է
Կը ձեծէ օտար երկրին հողը տար:
«Ափ մը հայրենի հող ո՞վ պիտի տ
«Հա՛յ, հօ՛յ, Հայաստա՛ն, քու հող
Կ'երգեն պարելով, բայց կ'ուզէին լս
Թրշուա՛ն Հայերը...

Հարս ունինք, մեզի հարսներ չիկ
Սուգ ունինք, մեզի սրգաւոր չիկայ.
Ո՞ր մեղքին համար, ո՞վ է անիծեր
Հինգ հազար տարուան այս խեղճ
Չո՞րս միլիոնին մէ՛կ ապաստան չի
«Եարիճա՛ն, հայ կայ՛ Հայութիւն չի
Կ'երգեն Հայերը...

/.../